

Květen 1945 a cesta ke komunistické monopolní moci – realita a mýty¹

JAN CHOLÍNSKÝ

V letošním roce si připomínáme osmdesáté výročí květnového ukončení druhé světové války v Evropě, s nímž samozřejmě souvisí problematika osvobození od okupace a útlatku, která při této příležitosti v médiích i jinde rezonuje především. Zabývají se jí jak historikové a publicisté, tak i mnoho občanů, které věc zajímá.

Začnu „objevováním Ameriky“.

Konstatuji, že Velkoněmeckou říši vojensky porazila válečná koalice Velké Británie, Spojených států amerických a Sovětského svazu spolu s dalšími spojenci. Proklamovaným cílem této vítězné koalice bylo, zároveň s porážkou agresora – nacistické Německé, respektive od června 1943 Velkoněmecké říše a jejích válečných partnerů, splnit také určité přísliby adresované utlačovaným a zotročovaným národům. Připomínám, že tyto principiální přísliby byly mimo jiné deklarovány v *Atlantické chartě*, kterou podepsali představitelé Velké Británie a Spojených států 14. srpna 1941, a také v *Deklaraci o osvobozené Evropě* přijaté na samém konci války vítězíci Spojenci jako jeden z výstupů Jaltské konference konané v únoru 1945. Šlo o to zajistit válečnými agresory zotročeným a terorizovaným národům a státům, aby mohli sami rozhodovat o své budoucnosti a o to, aby při tomto rozhodování rozhodování nebyla porušována přirozená lidská práva a aby byly zajištěny tradiční občanské svobody.²

Zároveň s touto připomínkou je nezbytné upřesnit, že jeden z hlavních aktérů ve velké hře o to, co se stane se světem po skončení války, sovětský vůdce Josif Vissarionovič Stalin, chápal pojmy „demokracie“, „osvobození“ a „svoboda“ zcela jinak než jeho západní partneři. V jeho pojetí byla vrcholnou formou demokracie diktatura komunistické strany (zastupující tzv. proletariát, tj. dělnictvo nebo širše nemajetnou „společenskou třídu“), která díky své monopolní moci ve státě prosazuje kolektivistický model společnosti vycházející z ideologie marxismu-leninismu. A zároveň: podléhá komunistickému „ústředí světové revoluce“ v Moskvě. Za osvobozování tedy považoval Stalin pouze to, co vede k uskutečnění takovéto demokracie a napomáhá mu, protože teprve ta přináší lidovým masám skutečnou svobodu. S tím souviselo Stalinovo a komunistické chápání morálky a práva – vše

1 Tento text je písemnou částečně rozšířenou verzí přednášky proslovené na konferenci pořádané Výborem pro bezpečnost PS PČR dne 5. května 2025,

2 Už v srpnu 1941 deklarovaly Velká Británie a Spojené státy americké své válečné cíle v osmibodovém prohlášení nazvaném *Atlantická charta*, které podepsali britský premiér Winston Churchill a americký prezident Franklin Delano Roosevelt. V deklaraci vedle příslibu míru a hospodářské spolupráce pro všechny národy stálo, že Spojenci neusilují o územní zisky (bod 1), ale také, že si nepřejí žádné územní změny, pokud nebudou projevem svobodné vůle příslušných národů (bod 2), a že si přejí obnovení vlád, které byly v důsledku války a agrese násilně změněny a také že respektují právo každého národa zvolit si vlastní formu vlády (bod 3).

co sloužilo komunistické straně bylo morální a právní, a naopak vše, co brzdilo rozmach komunistické strany bylo označováno za nemorální a protiprávní a za to, čemu je třeba se jakýmkoli prostředky postavit. Stalinovi a spol. se tedy nejednalo jen o porážku hlavního válečného nepřítele – zločinného německého státu s jeho nacionálním socialismem, ale zároveň o to, aby všude, kde to jen bude možné byla vyvrácena tradiční evropská kultura založená na přirozených lidských právech a politickém systému se standardními právy občanskými.

Tolik na úvod, k němuž připojuji ještě připomínku jedné debaty z roku 1994 vysílané Českou televizí v rámci *Klubu netopýr*, což byla série diskusí organizovaná moderátorem Antonínem Přidalem. Příslušný díl tohoto pořadu se jmenoval „Otazníky kolem Edvarda Beneše“ a zabýval se osobností jmenovaného českého politika a státníka v kontextu druhé světové války a jejích důsledků. V debatě vystoupili tři komunističtí historikové, z nichž se po listopadu 1989 stali obhájci prosovětské politiky prezidenta Edvarda Beneše a údajných českých národních zájmů – byli to prof. Věra Olivová, prof. Jaroslav Valenta a doc. Alexandr Ort. Jako jejich soupeři v této debatě byli „v menšině“ historik dr. Toman Brod a novinář a bývalý politický vězeň Jiří Ješ. (Dodávám, že Toman Brod byl do konce šedesátých let také komunistickým historikem, ale se svou komunistickou minulostí se na rozdíl od mnoha dalších představitelů české historické obce poctivě rozešel.)

Ke svým úvodním тезисům připojuji následující dvě citace z této debaty, které považuji za důležité, výstižné a zásadní.

Toman Brod uvedl: „On [tj. Beneš] ve skutečnosti prohrál, protože vezmeme-li si za základ jeho koncepci právní kontinuity, tak ona sestávala ze tří základních prvků: obnovit Československo v jeho předmnichovských hranicích, což se nepodařilo; zajistit Československu mezinárodní postavení, význam a bezpečnost – to se také nepodařilo, Československo se stalo vazalem Sovětského svazu; a za třetí, zajistit Československu demokratický vnitřní režim, což se také nepodařilo, protože republika, která vznikla v pětáctýřicátém roce měla daleko k tomu, aby mohla být nazývána demokratickou. Jediné, čeho dosáhl, to byl jeho osobní triumf, že on se vrátil jako prezident budovatel zpátky na Hrad.“ Jiří Ješ v návaznosti konstatoval: „Já pořád nevidím tu [podle Benešových zastánců] vyhranou válku po prohraných bitvách. Tady jako bychom pomíjeli 25. únor [1948], který sice zachoval Československo tak, jak bylo v okleštěných hranicích bez Podkarpatské Rusi, ale změnil tady situaci natolik, že jsme žili v prohraném životě a po prohrané válce.“³

Sovětský svaz – totalitní monstrum od svého zrození

Nyní se ještě vrátím k tomu, jakým státem byl první bolševický potažmo komunistický stát, který se od roku 1922 nazýval Sovětský svaz, předtím to byla od

3 Klub Netopýr: Otazníky kolem Edvarda Beneše. ČT 1994.

roku 1917 Ruská sovětská federativní socialistická republika. Byl to totalitní stát, jehož základem byla utopistická kolektivistická ideologie nazývaná od dvacátých let 20. století marxismus-leninismus. Zakladatel tohoto státu Vladimir Iljič Uljanov zvaný Lenin založil v roce 1919 Komunistickou internacionálu (známou také jako Kominternu nebo Třetí internacionála), mezinárodní organizaci, která měla jako svůj hlavní vytčený cíl šířit komunismus a sovětský vliv po celém světě a směřovat tak k uskutečnění světové komunistické revoluce. Když se podíváme na sovětský státní znak, výše uvedené je na něm srozumitelně graficky znázorněno – vidíme zeměkouli, přes kterou je nakreslen sovětský revoluční symbol srp a kladivo.

O tom, jak se v Sovětském svazu vedeném Leninem a jeho nástupcem Josipem Vissarionovičem Džugašvilim alias Stalinem mezi dvěma světovými válkami a poté žilo a co tento stát představoval pro svět, máme spoustu relevantní literatury zahraničních, ale i tuzemských autorů. Připomínám zde dílo a světlou památku vynikajících českých historiků Karla Durmana⁴ a Václava Vebera.⁵ Ze západní historiografie doporučuji práce Alaina Besançon, Warrena Carrolla, Roberta Conquesta, Stéphana Courtoise, Martina Malii, Richarda Pipes, Herberta Romersteina, Françoise Thomové, Adama Ulama a také rusko-britského dokumentaristy Vladimira Bukovského. Z ruské aktuální provenience je na místě zmínit alespoň dva objemné svazky sepsané kolektivem historiků pod vedením Andreje Zubova a vydané pod názvem *Dějiny Ruska 20. století*.⁶ V prvním svazku této monumentální práce se můžeme mezi dalšími otřesnými charakteristikami a svědectvími dočíst i o situaci na konci třicátých let:

„Každodenní život za Stalinova socialismu byl ubohý a vysilující. [...] Pro cizího návštěvníka, pro toho, kdo zvnějšku pohlédl na sovětský způsob života konce třicátých let a uměl se do něj vcítit, představoval tento život skutečné peklo. Ruský lid přežíval v každodenním strachu ze smrti, i pod tlakem každodenní lži, při ztrátě rodové a národní paměti, v zapomnění na Boha. Ale lidé, kteří přežívali v nejlepším případě fyzicky, přestávali být lidmi. Vraždění a šikanování milionů nejlepších dcer a synů Ruska rukama třebas i horších, ale taktéž obyvatel Ruska, podkopalo mravní pilíře a dehumanizovalo veliké, převeliké množství lidí. [...] A nad duchovní pustinou Ruska hřměla z reproduktorů pěkná, ale od základů lživá slova svěží písně, napsané v roce 1936 Lebeděvem-Kumačem na hudbu Isaaka Osipoviče Dunajevského: „Ta širá země zemí rodnou je mi, / s bezpočtem řek a lesů střeží klid, / na světě neznám žádnou jinou zemi, / kde tak volně mohou lidé žít...“⁷

4 Knihy Karla DURMANA – *Útěk od praporů: Kreml a krize impéria 1964–1991*, Karolinum, Praha 1998; *Popely ještě žhavé: velká politika 1938–1991, I. a II*, Karolinum, Praha 2004 a 2009.

5 Knihy Václava VEBERA – *Komunistický experiment v Rusku 1917–1991 aneb, Malé dějiny SSSR*, Set out, Praha 2001; *Leninova vláda: Rusko 1917–1924*, Triton, Praha 2003; *Rudý car: Stalin v čele Sovětského svazu 1924–1953*, Triton, Praha 2016; *Nikita na trůně: Chruščov v čele SSSR v letech 1953–1964*, Triton, Praha 2014.

6 Česky – ZUBOV, Andrej (ed.): *Dějiny Ruska 20. století. 1 a 2*. Argo, Praha 2014 a 2015.

7 ZUBOV, Andrej (ed.): *Dějiny Ruska 20. století – díl I, 1894–1939*. Argo, Praha 2014, s. 920.

Politická strategie a taktika Sovětského svazu v jeho zahraniční politice je dnes známa – zatímco dlouhodobý strategický cíl, tj. světová komunistická revoluce, zůstával stejný až do konce osmdesátých let, taktika se průběžně měnila dle momentálních potřeb. Na konci let třicátých se dostal do popředí Stalinův úmysl uzavřít dohodu s nacistickou Německou říší a přispět tak k rozpoutání války mezi Německem a státy střední a západní Evropy. Jinými slovy, Stalin podporoval Hitlera ve snaze navodit podmínky pro vznik Sověty očekávané revoluční situace, kterou potřeboval, aby mohl ovládnout další území, až se válčící státy vyčerpají. V tajném projevu z 19. srpna 1939 Stalin vysvětloval svým nejbližším komunistickým soudruhům, že podle zkušenosti posledních dvaceti let nemůže nikde v Evropě vzniknout tak silné komunistické hnutí, aby se místní komunisté chopili moci, a proto nastolení komunistické diktatury může napomoci jen velká válka. Dále je informoval o tom, že Německo jim nabízí volné ruce k záboru Finska, Pobaltí, části Rumunska a poloviny Polska a formuloval nejbližší zahraničněpolitickou taktiku: „Náš úkol tedy spočívá v tom, aby Německo mohlo vést válku co nejdéle [...] Proto při zachování neutrálního postoje a v očekávání své chvíle bude Sovětský svaz pomáhat dnešnímu Německu a bude mu dodávat suroviny a potraviny.“⁸

S výše uvedeným souvisí i odpověď na otázku, kterou jsem zmínil na začátku a kterou mnozí historikové a sdělovací prostředky zpravidla všemožně zamotávají, totiž jak správně chápat v českém kontextu pojem „osvobození 1945“. Samozřejmě, že Sovětský svaz „osvobodil“ od německé okupace státy a národy (včetně Čechů a Slováků), kam vkročily boty vojáků Rudé armády, ale osvobodil je po svém. Jak? Na to dnes máme, nehledě na nepřístupnost archivů v Ruské federaci, rozsáhlou dokumentaci, o níž jsem se již zmínil.

K této pasáži bych ještě dodal, že Komunistická strana Československa byla od svého vzniku v roce 1921, kdy také vstoupila do Komunistické internacionály, řízena ať už přímo nebo zprostředkovaně Moskvou (Komunistickou stranou Sovětského svazu) a plnila úkoly v rámci Kominterny. V tom smyslu už v roce 1921 změnila po několika měsících existence svůj název na „Komunistická strana Československa – sekce komunistické internacionály“, který platil až do rozpuštění Kominterny z taktických důvodů v roce 1942. Někdy se objevuje v souvislosti s popisem československé cesty k 25. únoru 1948 takový pseudoargument – který je zároveň reálnou manipulací, že to byl pokus českých a slovenských komunistů v čele s Klementem Gottwaldem a Rudolfem Slánským o jakousi autonomní „národní“ politiku v rámci komunistického hnutí o autentickou a autonomní cestu ke komunismu. Na tento nesmysl bychom mohli odpovědět slovy poslance Gottwalda z jeho slavného projevu v československém Národním shromáždění v roce 1929:

„Říkáte konečně, že jsme pod komandem Moskvy a že si tam chodíme pro rozum. [...] Jsme stranou československého proletariátu a naším nejvyšším revoluč-

8 VEBER, Václav: *Rudý car. Stalin v čele sovětského svazu v letech 1924–1953*, Triton, Praha 2016, s. 99–100.

ním štábem je skutečně Moskva. A my se chodíme do Moskvy učit, víte co? My se od ruských bolševiků do Moskvy chodíme učit, jak vám zakroutit krk. A vy víte, že ruští bolševici jsou v tom mistři!“⁹

Státník věrný Moskvě a spol. aneb od diktatury k diktatuře

Podstatná pro vývoj po květnu 1945 byla zahraniční politika prezidenta československé prozatímní vlády v zahraničí Edvarda Beneše, která je po listopadu 1989 českými historiky popsána na mnoha místech, a to většinou matoucím a silně zkreslujícím způsobem. Oproti tomu zastávám tezi, že tato politika byla velmi podstatným faktorem, ne-li tím vůbec nejpodstatnějším, který vedl k vývoji po květnu 1945, tedy k diskontinuitě s předválečným právním státem a politickou demokracií, k nastolení diktatury koalice stran tzv. Národní fronty s radikálně levicovým programem [tzv. *Košickým vládním programem* – připojeným v plném znění jako *memento* na konci tohoto textu], a k pozdější logicky navazující sovětizaci Československa po únoru 1948.

Nebudu zde připomínat jednotlivé etapy a kroky této Benešovy politiky, snad jen to, že v červenci 1940 byli Edvard Beneš a jeho spolupracovníci uznáni Velkou Británií jako československá prozatímní vláda. Nebyla ale uznána Benešova prezidentská kontinuita ani kontinuita československého státu tj. poválečné hranice obnoveného československého státu totožné s těmi předmnichovskými ze září 1938. Nicméně Beneš dostal volnou ruku k tomu, že mohl zorganizovat to, čemu začal říkat Prozatímní státní zřízení Československé republiky v zahraničí (nebo také v emigraci) a mohl realizovat svoji koncepci protinacistického odboje a své zahraniční politiky. Toto jsou dvě podstatné charakteristiky zmíněného Benešova zřízení a politického směřování: a) šlo o jakýsi prezidentský nebo přesněji diktátorský systém v tomto exilovém politickém zřízení, které se skládalo z vlády, kterou Beneš jmenoval, z prezidenta, kterým byl on sám a ze Státní rady, což byla karikatura parlamentu, jejíž členy rovněž jmenoval Beneš; b) hlavní charakteristikou zahraniční politiky je primární orientace na Sovětský svaz po krátké epizodě příklonu k polské exilové vládě v době, kdy byl Sovětský svaz ještě spojencem nacistické Německé říše (ovšem už v této době Beneš udržoval prostřednictvím svých zpravodajských důstojníků styky se sovětskými zpravodajci). V letech 1941 a 1942 už byla tato dominující orientace zcela jasná a vyvrcholila v prosinci 1943 podpisem československo-sovětské smlouvy v Moskvě proti vůli Velké Británie, proti níž se tak Beneš postavil. Uzavřel smlouvu se Sověty, kterou podepsal jeho diplomatický zástupce v Sovětském svazu Zdeněk Fierlinger na dobu dvaceti let, a sám ji na místě ratifikoval. (Benešova vláda v Londýně mu schválila uzavření smlouvy na

9 Těsnopisecké zprávy o schůzích poslanecké sněmovny 1929–1930, Schůze 7., s. 13–19.

dobu pěti let, ale ihned po Benešově příjezdu do Moskvy se to změnilo, když souhlasil s požadavkem Sovětů na dvacetiletou platnost smlouvy.)

Po podpisu smlouvy vystoupil Beneš na tiskové konferenci a měl také rozhlasový projev z Moskvy k Čechům a Slovákům, kde prezentoval smlouvu a dobové okolnosti tak, že by to lépe nesvedl ani nejlépe placený agent Moskvy, když ujišťoval lidi trpící doma pod německým protektorátem a toužící po svobodě, že „podepsání nové smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi Sovětským svazem a Československem, o jejímž obsahu a smyslu jste odtud již podrobně slyšeli, je jen potvrzením a zajištěním této naší historicky tak dlouho a symbolicky tak výrazně připravované politiky oběma našimi národy [...] ve smlouvě výslovně konstatována naše budoucí všestranná spolupráce jako dvou států naprosto svobodných a neodvislých, je v ní respektována plná naše suverenita a vzájemné nevmešování se do vnitřních věcí druhého státu [...] speciálně Sovětský svaz plně respektuje neodvislost menších národů a států, že si přeje silného Československa, silného Polska, silné Jugoslávie, a ovšem i samostatného Rakouska, Rumunska, Bulharska, Maďarska i Finska.“ Tato slova nelze hodnotit jinak než jako jednu ze tří možností, nebo jejich kombinaci: naprostá nekompetence – patologický sebeklam – opakovaná velezrada. Během své návštěvy Moskvy vedl Beneš politická jednání s českými a slovenskými komunisty na čele s Gottwaldem, s nimiž opět bez jakéhokoli oprávnění uzavřel neveřejné dohody týkající se poválečného uspořádání obnoveného státu, včetně příslibu, že v nové vládě dostanou ministerstva obrany a vnitra. V jednom z rozhovorů řekl Beneš komunistickému vůdci Gottwaldovi: „Budete nejsilnějším prvkem v novém režimu. A já tento prvek budu vždy podporovat. [...] Bude-li naše dohoda upřímná a čestná, pak budou komunisté a Beneš znamenat sílu, kterou nikdo nezdolá.“ ...¹⁰

A toho se také Beneš držel v období po květnu 1945, a dokonce i v oněch kritických únorových dnech, kdy komunisté uskutečnili – fakticky s Benešovou pomocí – politický puč a chopili se monopolní vlády. Beneš ještě 24. února 1948 veřejně zopakoval (mj. v deníku jedné ze stran vládnoucí koaliční Národní fronty *Lidová demokracie*) v podstatě to, co neveřejně slíbil v Moskvě, že si nedovede představit vládu bez komunistů a bez Gottwalda v jejím čele – s tím ať za ním nikdo nechodí. Takže shrnuji – na konci války se Beneš opět vypravil do Moskvy, tentokrát s částí své exilové prozatímní vlády zastupující české národní socialisty, sociální demokraty a lidovce, kterým nyní Beneš pokrytecky „svěřil mandát“ k jednání s českými a slovenskými komunisty. Došlo k ujednání Benešových stoupenců – nyní již autonomních představitelů dvou socialistických stran a křesťanské strany vtlačené svými vůdci na prosovětskou levici – o následujícím vývoji, že bude ustavena vládnoucí koalice, kterou nazvali Národní fronta. Tato koalice odstavila od možnosti ucházet

10 Další souhrnné informace lze nalézt v rubrice Přílohy v *Securitas Imperii* č. 42–43 a 44, nebo v článku autora publikovaném v časopisu *Paměť a dějiny*: CHOLÍNSKÝ, Jan: Klíč k sovětizaci Československa (*PaD*, 2013, č. 2).

se o politickou moc část československého politického spektra od středu doprava a kriminalizovala jeho představitele. Národní fronta přijala tzv. *Košický vládní program*, který byl diskontinuitní s demokratickou ústavou z roku 1920 (jejíž platnost byla obnovena pro cynické oklamání veřejnosti), ke které se mimochodem po dobu druhé světové války Beneš hlásil, když z londýnského rozhlasu hovořil o tom, že chce obnovit stav před Mnichovem 1938. To by znamenalo obnovení plnohodnotné demokracie: politické soutěže, garantování přirozených lidských práv a občanských svobod. K ničemu z toho nedošlo – *Košický vládní program* tyto proklamace zneplatnil. Následně se situace na konci války na jaře 1945 vyvíjela tak, že pod dohledem a za pomoci sovětské Rudé armády byla koalice Národní fronty instalována jako exekutivní prvek výkonné moci, parlament měl roli spíše pomocnou, druhořadou, stejně jako justice, která v zásadních ohledech plnila přání a směřování Národní fronty tj. komunistů a vůdců dalších zúčastněných politických stran (v Čechách a na Moravě Československé strany národně socialistické, Československé strany sociálně demokratické a Československé strany lidové).

Diktatura lidových demokratů – komunistů i nekomunistů z Národní fronty

Žel, to, co se stalo v tzv. třetí československé republice po květnu 1945 je velice smutnou kapitolou českých dějin a je také předmětem mýtů a různého typu mlžení až do dnešní doby. V samostatné a svobodné České republice máme zákon, který přijal parlament v roce 1993: je to *Zákon č. 198/1993 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu*, který říká, že komunistický režim od února 1948 do listopadu 1989 byl režim *nelegitimní, zločinný a zavrženíhodný*, což lze verifikovat, ale český parlament (ale i český Ústavní soud) zapomněl a zapomíná na to, co se dělo tři roky před „vítězným únorem“ komunistů. Tedy na to, co komunisté nazývali dvoufázovou revolucí, jejíž první fází byla v komunistické terminologii tzv. národní a demokratická revoluce čili – ve skutečnosti – socialistická a nacionalistická revoluce a ve druhé fázi potom socialistická, resp. komunistická revoluce a s ní spojená sovětizace Československa, k níž došlo po únoru 1948.

Ve vzpomínkovém článku historika Josefa Kalvody o počátku dvooufázové revoluce čteme: „Začátkem května 1945 se přes Českomoravskou vysočinu valily zástupy německých vojáků ustupujících před Rudou armádou. Zdrucující většina lidí, včetně mě, měla radost z konce války a odchodu okupantů, ale chování příslušníků sovětské armády vzbuzovalo obavy z nové okupace. V mnoha případech se sověšští „osvoboditelé“ chovali necivilizovaně a hůře než vojáci němečtí. Krádeže, vraždy, znásilňování žen či zabavování proviantu udělaly v očích mnoha lidí z osvoboditelů nové okupanty. [...] Na základě zpráv z Londýna před koncem války se většina Čechů domnívala, že bude obnoven právní řád první československé republiky.“

Činnost poválečných revolučních národních výborů ale naznačovala, že vývoj půjde jiným směrem. Oficiálně bylo sice hlášáno, že československá ústava z roku 1920 je stále v platnosti, ale politická praxe ukazovala víc než jasně, že tomu tak není. Byli jsme vystaveni propagandě, v níž často lež byla prohlašována za pravdu a pravda za lež. Zákaz politických stran, k nimž se před válkou hlásila většina voličů a další body Košického vládního programu prozradily mně i jiným, že mezi propagandou o platnosti ústavy z roku 1920 a skutečnou praxí je velký rozdíl.¹¹

První český docent politologie jmenovaný po listopadu 1989, vedoucí katedry Fakulty sociálních věd, šéfredaktor revue *Střední Evropa* a vedoucí Institutu pro středoevropskou kulturu a politiku Rudolf Kučera charakterizoval poválečné Československo v článku „Totalitní demokracie v Československu 1945–1948“ mj. následovně: „Vytvořením Národní fronty se v Československu politický systém vydává na cestu k totalitarismu. Nucené seskupení politických stran do jednoho bloku bylo v ostrém protikladu k principům liberální demokracie, k nimž neodlučně patří volná soutěž stran, politická a názorová pluralita. [...] Národní fronta zakázala kritizovat některé oblasti státní politiky. Šlo především o kritický postoj vůči Sovětskému svazu, nejen o některá zásadní rozhodnutí vlády, jako bylo znárodnění a plánovaná ekonomika, ale i o projevy a činnost prezidenta. Ve všech těchto oblastech byly zásadním způsobem omezovány individuální svobody občanů. [...] Došlo k nebyvalému posílení mocenského postavení vlády, protože ta *de facto* podléhala Národní frontě, čili sama sobě. Pozice parlamentu byla naopak velmi oslabena, protože ho vládní strany pokládaly za součást Národní fronty. [...] Stanoviska Národní fronty také plně respektoval prezident republiky, kterému nijak nevadilo, že politické svobody, bez nichž si demokracii nelze představit, jako jsou svobody tisku a shromažďování jsou omezovány politikou Národní fronty.“¹²

Pokud tedy jde o charakteristiku třetí republiky, z hlediska politologického šlo o autoritativní systém s totalitními prvky neboli radikálně levicovou diktaturu, z hlediska právního a etického o nelegitimní stát, jehož představitelé svým jednáním „pošlapali“ platnou ústavu a byli zodpovědní za rozsáhlé a dokonce systematické porušování základních lidských práv (na život, na důstojnost a na majetek) – kriminalizace potenciálních politických soupeřů, kriminalizace na základě etnického původu, týrání zatčených a vězňených osob, vyvlastnění či znárodnění právoplatně drženého soukromého majetku bezpočtu osob. Připomeňme zde, že v letech 1946–1948 začala v rámci Organizace spojených národů pracovat komise, která formulovala *Všeobecnou deklaraci lidských práv* přijatou 10. prosince 1948. Československá třetí republika nemá při poctivé historiografické či právní reflexi před touto deklarací nejmenší šanci obstát. Je tak nelegitimní nejen z hlediska svého vzniku – tj. uplatněním silového uzurpování politické moci za pomoci cizího

11 KALVODA, Josef: *Sovětizace Československa – příčiny a důsledky*. Sv. 2. Nakladatelství Dílo, Kladno 2023, s. 176–180.

12 KUČERA, Rudolf: *Totalitní demokracie v Československu 1945–1948. Střední Evropa*, 1998, č. 85.

státu v revoluční situaci na konci války, ale také z hlediska porušování lidských práv v dnes těžko uvěřitelném rozsahu.

Dodejme, že přijatý politický systém nazývali samotní aktéři podle komunistického názvosloví lidová demokracie – pro komunisty byl tento stát a jeho politická praxe první fází dvoufázové revoluce směřující k uchopení monopolní moci; pro dočasné koaliční spojení komunistů (tedy nekomunisty, v Národní frontě nikoli demokraty, jak jsou často mylně označováni) šlo o naplnění mocenských a u dvou českých socialistických stran plus prezidenta také ideových ambicí. Beneš a spol. se svorně domnívali, že komunisté a jejich sovětsští protektoři se s nimi budou dělit o moc „po veškerou budoucnost“, ale nakonec sehráli pouze role naivních spolupachatelů, dle vžité komunistické terminologie „užitečných idiotů“, což je ovšem před dějinami nevyvíňuje...

„Mýty“ postkomunistické historiografie o roce 1945, třetí republice a únoru 1948

Předesílám, že přes zamoření mýty, legendami, polopravdami a dezinformacemi, o němž bude tato poslední část, lze nalézt i v české odborné literatuře seriózní analýzu a dokumentaci cesty ke Květnu 1945 a potažmo Únoru 1948. Připomínám zde průlomovou historiografickou práci na dané téma v díle českého politického exulanta z listopadu 1948 a poté česko-amerického historika a politologa profesora Josefa Kalvody. Ve dvou nedávno vydaných svazcích (*Sověťizace Československa – příčiny a důsledky*, sv. 1 a 2, Nakladatelství Dílo, Kladno 2022 a 2023) lze nalézt vše podstatné o zahraniční politice Edvarda Beneše a jeho spolupracovníků v době druhé světové války, jakož i o třetí československé republice a různých aspektech znevolení Čechů a Slováků totalitním monstrem – Sovětským svazem – a jeho místními protektory. Jinými slovy, vše, co bude dále řečeno lze nalézt v dnes již otevřených zdrojích, a proto je s podivem nejen to, že tyto mýty jsou v odborné historické nebo právnické literatuře dále „recyklovány“, ale i to, že na tento problém nikdo v akademickém prostředí nepoukazuje.

V posledních pětatřiceti letech se tak zájemci o věc mohou průběžně dozvídat třeba to: že pakt se sovětským krutovládce Stalinem byl politickým vizionářstvím; že únosy československých občanů, znásilňování žen a zabavování majetku sovětskými vojáky byly součástí osvobození od německé okupace či jakousi pochopitelnou daní za toto osvobození; že poválečné zrušení stranické soutěže a omezení svobody projevu a sdělovacích prostředků nevylučovalo demokracii; že právo platné jen pro někoho nebylo překážkou právního státu; že porušování ústavy (podle výroku jednoho vlivného právního teoretika „proděravělé jak ementálský sýr“) poslanci, vládou a soudy nepopíralo státoprávní legitimitu. Případně zjistíme, že Beneš a spol. společně s komunisty plnili vůli lidu, když likvidovali politickou

stranu s největší voličskou podporou, jejíž vůdčí představitelé krváceli v Protektorátu Čechy a Morava při vzdorování německým okupantům atd.

Vypadá to, že cílem a smyslem mýtů šířených českou historiografií po listopadu 1989 jako mainstreamové oborové, tj. historiografické paradigma, je omlouvání Edvarda Beneše a legitimizování jeho politiky, jakož i dalších nekomunistických politiků poválečné vládnoucí koalice Národní fronty coby pokračovatelů „nedotknutelné“ masarykovské linie, respektive socialistické levice. Vždyť odhalením pravdy by se zhroutil nejen mýtus o Benešovi-Budovateli a jeho přívržencích, ale ohrožena by byla i idealistická představa o moudrém Masarykovi-Osvoboditeli, který si za svého následovníka vybral právě Beneše. Zároveň se celá záležitost týká i materiálnějších reálií. Mohlo by totiž vyjít najevo, že poválečný československý stát se dopouštěl majetkových zločinů podobně jako stát ovládaný komunisty po únoru 1948 (a to nejen vyvlastněním sudetoněmeckého etnika, ale v bezpočtu případu také okradením Čechů a Slováků), což by logicky znamenalo zpochybnění restituční hranice stanovené po pádu komunismu k 25. únoru 1948. Toto jsou ale jen částečné odpovědi na otázku, proč poválečná realita zůstává v mlze, nehledě na to, že mohou být dále rozvíjeny. Při důkladnější analýze zjistíme, že zároveň jde o obhajobu legitimacy třetí československé republiky z marxistických, respektive „nacionálmарxistických“ hodnotových pozic. Ty jsou vedle již výše zmíněného nesprávného prezentování sovětských cílů založeny převážně na (1) geopolitickém a (2) sociálním determinismu podporovaných různými argumentačními klamy neboli falešnou a neplatnou argumentací.

Ke geopolitickému determinismu – údajně se vše rozhodlo už v Teheránu během jednání vůdčích politiků protihitlerovských Spojenců na přelomu listopadu a prosince 1943 a na Jaltě v únoru 1945, kde byla vymezena sovětská sféra vlivu, v níž logicky došlo k sovětizaci států střední a jihovýchodní Evropy – uvádím alespoň následující. Zabýváme-li se případem Československa, tato argumentace neplatí, protože Benešova zahraniční politika nejpozději od roku 1941, tedy dávno před konferencemi v Teheránu a na Jaltě byla nejen prosovětská, ale na mezinárodněpolitické scéně dělala Stalinovi vědomě rozsáhlou a systematickou reklamu. Nebyla tedy ve vleku tíživé situace „po Teheránu“ a „po Jaltě“, ale situaci příznivou pro Sovětský svaz a katastrofální pro státy a národy zmíněných regionů sama aktivně pomáhala vytvářet. Beneš při různých příležitostech – v rozhovorech s politiky, diplomaty nebo novináři, na tiskových konferencích – chválil Stalina a vývoj v Sovětském svazu a svou prosovětskou či přesněji sovětofilskou politiku představoval jako příklad pro všechny, který je hodno následovat. V roce 1944 například sděloval novinářům v Alžíru: „Na Rusy se můžete spolehnout, ti svým závazkům dostojí. Dobře je znám, ovládám jejich jazyk, po dvanáct dnů jsem se každý den oficiálně i neoficiálně setkával se Stalinem.“; v britském deníku *London Express* napsal: „Stalin se rozhodně staví proti jakékoli snaze vnutit komunistické ideje podunajským zemím, protože nebude v zájmu nikoho vnutit komukoli takové zřízení, které nespočívá na svo-

bodné vůli lidu.¹³ Stejně propagovali Sovětský svaz a jeho zájmy Benešovi nejbližší spolupracovníci či spíše vykonavatelé jeho zahraniční politiky – ministr zahraničí československé prozatímní exilové vlády Jan Masaryk a další ministr této vlády Hubert Ripka. Pozoruhodnou dokumentaci v tomto smyslu obsahuje brožura s vybranými válečnými proslovy Ripky a Beneše doplněná příslušnými dokumenty, kterou sestavil a vydal Ripka v roce 1944 v Londýně v češtině (*S Východem a Západem*) a angličtině (*East and West*). Za vše hovoří Ripkův názor, že bolševická revoluce v Rusku byla přínosem všemu lidstvu, prezentovaný v této knize.

S mýtem geopolitického determinismu souvisí ještě doplňující legenda o tom, že Beneš vše, co se po válce stalo, předvídal a díky své prosovětské politice zajistil Čechům a Slovákům tři roky poválečné svobody, což byl ve střední Evropě ojedinělý úspěch. K tomu lze říci jen tolik, že pokud svoboda a lidská práva platí jen pro někoho a pro jiného nikoli, což byl případ třetí československé republiky týkající se celých skupin obyvatelstva, je tento argument neplatný. Jinou verzí téhož je legenda o tom, že Beneš dosáhl obnovením Československa nevídaného a vynikajícího diplomatického úspěchu – na absurditu tohoto tvrzení jsem již poukázal na začátku citací historika Tomana Broda. Ten ve zmíněné televizní debatě konstatoval, že obnovení Československa v jeho předmnichovských hranicích se nepodařilo, stejně jako se nepodařilo zajistit Československu mezinárodní postavení, význam a bezpečnost, a dokonce se nepodařilo ani zajistit Československu demokratický vnitřní režim. Jediné, čeho Beneš dosáhl, byl podle Brodova názoru „jeho osobní triumf“: vrátil se domů jako prezident.

Dále je zde druhý velký mýtus – sociální či sociálně-politický determinismus. (V komunistické ideologii a terminologii jsme byli bombardováni „vědeckými tvrzeními“ marxistů-leninistů, že lidská společnost podle jediného správného vědeckého poznání komunistů směřuje ke kolektivismu a k takovému uspořádání, které komunisté prosazují a podle něhož společnost a stát řídí. Historie prokázala to, co již dříve říkal zdravý rozum většiny kulturně ukotvených lidí, že komunistická „věda“ není věda, ale nesmysl.) Současná argumentace v rámci mýtu o sociálním determinismu je založena na nepravdivém tvrzení, že poválečný vývoj si lidé (tj. Češi a Slováci) přáli, že šlo o vůli lidu nebo jasné většiny společnosti a zároveň na zakrývání reality – že, totiž tento vývoj byl prosazen konkrétními politiky, tedy Edvardem Benešem, vedením nekomunistických stran Národní fronty a komunisty napojenými na Moskvu. Na podporu mýtu o pokvětnovém, a dokonce poúnorovém vývoji jako údajné „vůli lidu“ se stále dokola opakuje několik základních legend. Jsou to:

(1) Jakousi mírnější obměnou „komunistického poznání“ o vývoji společnosti je legenda o tom, že po druhé světové válce směřoval politický vývoj v celé Evropě k socialismu, což je částečně pravda, ale podstatné je, že v západní Evropě

13 KALVODA, Josef: *Sovětizace Československa – příčiny a důsledky*. Sv. 1, Nakladatelství DÍLO, Kladno 2022, s. 197.

nebyly zakázány politické strany, které socialismus nevyznávaly, jako tomu bylo v Československu. Z levicových socialistických „poválečných nálad“ na Západě tedy rozhodně nevyplývá oprávněnost diktatury koalice Národní fronty a naplňování jejího radikálně levicového programu včetně organizovaného bezpráví páchaném na různých skupinách obyvatelstva.

(2) Podobným falešným argumentem pro legitimizaci poválečného vývoje v Československu je tvrzení, že „lidé“ byli zklamaní zdejší meziválečnou demokracií – údajně vzhledem k hospodářské krizi na přelomu dvacátých a třicátých let nebo k selhání politické elity a k vývoji na podzim 1938 – a tudíž chtěli něco lepšího, nového. Skutečností je, že (a) ve svobodných parlamentních volbách v roce 1935 se takto chápané důsledky hospodářské krize neprojeví, tj. komunisté ani další levicové strany si výrazně nepolepsily; (b) lidé vyhodnotili mnichovskou politiku vtípem o Benešově plánu-eroplánu a ti s alespoň průměrnou pamětí jistě nezapomněli na pakt Ribbentrop–Molotov; (c) co chtěli lidé nevíme, protože se po válce nemohli svobodně vyjádřit ve sdělovacích prostředcích ani ve volbách.

(3) Paralelní verzí legendy uvedené v předchozím bodu 2 je argumentace, že Beneš a spol., jakož i komunisté měli k poválečnému uspořádání a vzniku režimu, který nastolili, mandát domácího protinacistického odboje. Skutečností je, že představitelé domácího odboje sami neměli žádný mandát, který by je opravňoval k rozhodování o nastolení diktatury, popírání prvorepublikové a paradoxně i po květnu 1945 platné ústavy, tradičních demokratických principů nebo k porušování základních lidských práv. Těžko tedy mohli takový mandát někomu poskytovat.

(4) Dále zde máme mýtus o tradičním českém rusofilství jako podporu argumentu, že většina Čechů byla nakloněna přimknutí Československa k Sovětskému svazu. Kromě toho, že se vši pravděpodobností nešlo o většinu, je třeba poukázat na rozdíl mezi rusofilstvím a sovětofilstvím. Na jedné straně zde máme rusofilství prvního předsedy československé vlády, antikomunisty Karla Kramáře, který na konci první světové války usiloval o mezinárodní protibolševickou intervenci a osvobození Ruska od komunistů. Můžeme ale zmínit i postoj prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, který v meziválečné době podporoval zdejší ruskou levicovou emigraci, zatímco Kramář podporoval emigraci pravicovou. Něco zcela jiného je sovětofilství, ať již v podobě jaké vyznávali komunisté, nebo v podání Edvarda Beneše, Jana Masaryka, Huberta Ripky a spol.

(5) Dále uvádím legendu o údajně svobodných volbách v roce 1946, v nichž si lidé zvolili komunisty a neprotestovali „bílými lístky“ proti směřování Národní fronty; tato legenda je už z větší části vyvrácena. Jak lze mluvit o svobodných volbách, když není ze zákona umožněna politická soutěž? V roce 1946 se uskutečnily pouze volby (svobodné) o rozdělení pozic uvnitř autoritativně vládnoucí koalice Národní fronty. Je třeba ještě dodat, že obvinění českých pravicových či středopraciových stran, které byly zakázány *Košickým vládním programem* nebyla nikdy prokázána. Křivdy a justiční zločiny napáchané Národní frontou na vůdčích představitelích

i členech těchto stran jsou však dosud zdokumentovány pouze částečně – v největší míře u představitelů agrární strany, nejsilnější meziválečné politické strany.¹⁴

(6) Alternativou nebo doplněním legendy o svobodných volbách je legenda o výzkumech veřejného mínění údajně potvrzujících, že „lid to takhle chtěl“. Nehledě na to, že ti, kdo takovými výzkumy argumentují, o nich zpravidla žádná fakta neprezentují, je zřejmé, že v nesvobodné společnosti lze jen stěží věřit výzkumům veřejného mínění. (Zvláště pokud by je v našem případě provádělo například ministerstvo informací vedené komunistickým propagandistou Václavem Kopeckým.)

(7) Jako poslední zde zmiňuji legendu odůvodňující poválečný vývoj údajně stálým ohrožením z Německa, což je další absurdita, protože Německo bylo po válce okupovaným poraženým a zničeným státem, státem v troskách a německý národ měl vzhledem k válce a k válečným zločinům Velkoněmecké říše zlomenou páteř. Šlo samozřejmě o propagandu Beneše (lhostejno, zda jí sám věřil nebo nevěřil) a komunistů, která měla logicky ospravedlnit přijetí Sovětského svazu jako současné a budoucí opory další československé existence. Po všem, co je o Benešovi známo, respektive nakolik věrohodné jsou jeho veřejné výroky a jím prezentované „názory“, je s podivem, že se v odborných pracích tyto názory „papouškují“, aniž by byly uvedeny do reálného dobového kontextu.

Kromě výše uvedeného se objevuje další doplňkový mýtus hájící názor, že prosovětská politika Edvarda Beneše během druhé světové války byla oprávněná a že... neměla alternativu, což je nesmyslné tvrzení samo o sobě. Je zde například argument, že Beneš byl jaksi legitimován „Mnichovskou dohodou“ k dalšímu vůdcovství a hlavně k „pochopitelnému“ přimknutí k Sovětskému svazu. Faktem je, že Beneš byl Mnichovem zkompromitován, protože se už dva týdny před mnichovskou konferencí obrátil prostřednictvím tajné diplomacie na Velkou Británii a Francii s žádostí, aby zprostředkovali Hitlerovi nabídku přenechání části československého pohraničního území. Tím překročil své pravomoci a porušil ústavu, jeho tajná diplomacie byla dle tehdejšího práva velezradou. Doklady existovaly a historikové to od konce padesátých let vědí. Dále se argumentuje například tím, že v zahraničním odboji za války nebyl mezi Čechy a Slováky jiný respektovaný a schopnější politický vůdce – neboli Beneš jako vůdce byl bez alternativy. Především, zahraničí odboj, který neměl status legitimní politické kontinuální exilové vlády, jako byla například vláda polská, nepotřeboval vůdce ani autokraticky (diktátorsky) řízený politický orgán, jakým bylo Benešovo „prozatímní zřízení“, ale solidní kolektivní orgán zastupující všechny odbojové složky – jak o tom psal například diplomat Štefan Osuský v jedné ze svých v Londýně vydaných „opozičních“ brožur. Kromě toho zde byl Milan Hodža, významný politik agrární strany, jež byla před válkou stěžejní; jehož program střeoevropské či podunajské federace jako poválečné hráze proti agresivnímu Sovětskému svazu, byl mnohem prozíravější, než byl pro-

14 K perzekucím představitelů agrární strany viz dílo historika Jaroslava Rokoského.

sovětský program Benešův. V Londýně byla také skupina vedená generálem Lvem Prchalou, která spolupracovala s polskou exilovou vládou a měla rovněž lepší program – demokratického českého státu ve středoevropské federaci... a která po 25. únoru 1948 zahájila jako první česká organizace protikomunistický odboj v zahraničí.

* * *

Závěrem cituji ještě jednou profesora Josefa Kalvodu, který ve své korespondenci před listopadem i po listopadu 1989 mnohokrát opakoval tuto větu: „Chtějí-li se Češi stát svobodnými lidmi, musí znát pravdu o své národní minulosti a nesmějí si nalhávat do kapsy – pravda je osvobodí.“

Představitelé Národní fronty se sovětskými přáteli pod svými hesly a obrazy patronů, uprostřed Edvard Beneš s manželkou Hanou – 17. 5. 1945

KOŠICKÝ VLÁDNÍ PROGRAM

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA
PRAHA 1984

Vychází ke 40. výročí vyvrcholení
národně osvobozenického boje
československého lidu
a osvobození
Československa Sovětskou armádou

**PROGRAM
NOVÉ
ČESKOSLOVENSKÉ
VLÁDY
NÁRODNÍ FRONTY
ČECHŮ
A SLOVÁKŮ**

•[I]•

Po více než šesti létech cizácké poroby přišel čas, kdy nad naší těžce zkoušenou vlastí vzhází slunce svobody. Na své slavné vítězné cestě na západ osvobodila Rudá armáda první části Československé republiky. Tak bylo umožněno díky našemu velkému spojenci, Sovětskému svazu, že na osvobozené území se vrátil prezident republiky a byla zde, opět na domácí půdě, vytvořena nová československá vláda.

Nová vláda má být vládou široké Národní fronty Čechů a Slováků a tvoří ji představitelé všech sociálních složek a politických směrů, které doma i za hranicemi vedly národně osvobozenec k vítězství v zápase za svržení německé a maďarské tyranie. Nová vláda považuje za svůj úkol, aby po boku Sovětského svazu a ostatních spojenců dovedla tento zápas do konce, do úplného osvobození republiky, přispěla všemi silami českého a slovenského národa k plné porážce hitlerovského Německa a učinila první kroky pro vybudování nového, šťastnějšího života našich národů v osvobozené vlasti.

Vláda při nynějším svém složení považuje své poslání za časově ohraničené. Po osvobození ostatních částí republiky a zejména pak českých zemí bude ve smyslu ústavního dekretu prezidenta republiky na podkladě národních výborů zvoleno a svoláno Prozatímní národní shromáždění. Prozatímní národní shromáždění potvrdí prezidenta republiky v jeho funkci až do řádné volby a prezident jmenuje novou vládu s ohledem na přiměřené zastoupení všech složek našeho národního odboje doma i za hranicemi. Tato vláda a Prozatímní národní shromáždění připraví a provedou pak v nejkratší možné lhůtě všeobecné, tajné a přímé volby

do Ústavodárného shromáždění, které vypracuje novou ústavu republiky a položí její budoucnost na pevný ústavní základ.

•[III]•

Ještě však probíhá válečná fronta na území naší republiky, ještě řadí smrtelně zraněný, ale nicméně zoufale se bránící nepřítel na západním Slovensku a v českých zemích, ještě čekají milióny našich bratří a sester na vysvobození z nesnesitelného jařma. Za těchto okolností hlavním úkolem vlády, jemuž musí být podřízeno všechno ostatní, bude všemožné stupňování válečného úsilí Československa až do osvobození celé země a úplné porážky hitlevského Německa.

Proto vláda bude podporovat všemi dostupnými jí prostředky postupující Rudou armádu — bude provádět rychlou opravu rozrušených železnic, silnic, mostů, jakož i telegrafních a telefonních spojů a podporovat válečný transport, starat se o vhodné ubytování sovětských vojsk a jejich týlových institucí, pečovat o raněné rudoarmejce a přispívat k zásobování částí Rudé armády potravinami, krmivem a jinými potřebami. Plnění těchto úkolů bude vláda důrazně požadovat i na národních výborech a ostatních orgánech. Potřebám dalšího vedení války budou podřízena také všechna politická, hospodářská, sociální a kulturní opatření, která budou prováděna na osvobozeném území.

Na osvobozeném území bude vláda pokračovat v mobilizaci zbraněschopných občanů Československa, formovat kolem 1. čs. sboru novou československou armádu, starat se o urychlený výcvik, výstroj a výzbroj nových československých jednotek a jejich brzké zasazení na frontě. Vláda se také postará o přesun

československých pozemních i leteckých jednotek ze západu na osvobozené území.

V zázemí nepřítele bude vláda organizovat všennárodní boj nejširších vrstev národa proti okupantům, bude působit k tomu, aby český lid obětavě stupňoval svůj dosavadní hrdinný boj, aby po příkladu Slováků a partyzánských skupin v českých zemích vysoko zvedl prapor národní partyzánské války v týlu nepřítele, aby všemi prostředky ochromoval německou válečnou výrobu, dopravu a zásobování a přispěl tak ke zkrácení utrpení cizácké okupace a k úplnému a brzkému vyhnání okupantů.

•[III]•

Vláda oceňujíc výjimečné zásluhy Rudé armády o naše osvobození i její rozhodující úlohu v zajištění naší budoucnosti a vzdávajíc hold nedostižitelnému vojenskému umění, bezpříkladné sebeobětavosti a bezmeznému hrdinství jejich příslušníků — chce ještě více upevňovat bojovou spolupráci čs. armády s Rudou armádou a vidí v ní vzor pro budování nové, skutečně demokratické, antifašistické čs. armády.

Aby byla umožněna co nejuzší bojová spolupráce s Rudou armádou, nutná v zájmu vítězství i naší budoucnosti, budou organizace, výzbroj a výcvik nové čs. branné moci stejné jako organizace, výzbroj a výcvik Rudé armády. Tím bude současně umožněna účinná pomoc Rudé armády a dosaženo dokonalého využití jejich necenitelných bojových zkušeností.

Vláda ve svém úsilí mobilizovat co nejrychleji na osvobozeném území všechny síly lidu do organizovaného ozbrojeného boje proti našim nepřátelům je si vědoma, že veliké poslání v nynějším

zápasu za svobodu i při budoucím zajištění republiky je s to plnit jediné důsledně antifašistická, národně osvobozenecská armáda, armáda skutečně demokratická, uskutečňující vůli lidu, spjatá s lidem, těšící se důvěře lidu, a proto zahrnovaná veškerou jeho láskou a péčí. Vláda proto učiní vše, aby při budování nové československé branné moci byl založen, utvrzen a dále prohlubován lidový, demokratický ráz armády.

Nová čs. armáda se zrodila v boji proti hitlerismu a jejím základem jsou a budou aktivně se zbraní v rukou bojující složky branných sil našich národů doma i za hranicemi (1. čs. sbor v SSSR, naši letci, čs. obrněná brigáda ve Francii, slovenští a čeští partyzáni, povstalecká vojska na Slovensku). Kolem tohoto základu, zejména kolem 1. čs. sboru v SSSR, bude tvořena nová čs. branná moc.

Nová čs. armáda bude budována pro okamžitý boj na frontě, a to ihned během boje, který ještě trvá, a její nově vycvičené a vyzbrojené jednotky budou co nejrychleji zasazovány do boje po boku Rudé armády.

Aby nová čs. armáda byla mohutným a ostrým nástrojem antifašistického boje, musí být založena na železné, ale demokratické vojenské kázni, na kázni vyššího stupně, kázni uvědomělé, vyplývající z jasného vědomí národních povinností a plného pochopení daných úkolů.

Aby naše armáda byla vychovávána v duchu státním, demokratickým a antifašistickým, chce vláda jednou provždy skoncovat s tzv. „nepolitičností“ armády u vědomí, že pod touto „nepolitičností“ se skrývá podceňování morálního faktoru v boji a že pod její rouškou bují reakční, antidemokratické a kapitulantské tendence. Naopak je třeba, aby každý čs. voják byl uvědomělým bojovníkem za svobodu národa a uvědomělým obráncem jeho svobody v budoucnosti.

Aby byla mezi všemi příslušníky branné moci vypěstována a udržena i za nejtěžších bojových podmínek a zkoušek vysoká bojová morálka a vysoký antifašistický demokratický duch, bude ve všech vojenských jednotkách, složkách a ústavech zřízena instituce „osvětových důstojníků“, kteří budou zástupci příslušných velitelů v oboru výchovy a osvěty a u vyšších velitelství budou řídit oddělení výchovy a osvěty. Řídícím výchovným orgánem bude v rámci MNO „hlavní správa výchovy a osvěty“, jejíž náčelník bude přímo podřízen ministru národní obrany a jeho zástupci a bude jmenován na návrh ministra národní obrany a jeho zástupce vládou. Osvětovým důstojníkům budou zajištěny podmínky pro úspěšné plnění jejich úkolů v boji i mimo boje. Zvláštní pozornost nutno věnovat výchově a uvědomění velitelských kádrů, především též osvětových důstojníků.

Vláda zdůrazňuje, že velitelská místa v nové čs. armádě mohou zastávat jen důstojníci upřímně demokratického, skutečně antifašistického smýšlení. Čs. armáda může být hrda na sta a tisíce svých důstojníků, kteří, věrni své přísaze republiky, statečně a nebojácně vedli a vedou boj proti německým tyranům doma i za hranicemi, umírali za vlast na popravističích i na bojištích a skvěle osvědčili své vlastenecké, demokratické smýšlení. Současně však je nutno, aby byla co nejrychleji provedena opatření k nejrychlejší očištění armády od všech zrádcovských, kolaborantských, antidemokratických a protilidových živlů, a bude dbáno, aby takové živly nemohly proniknout na velitelská místa. Zkoumání politické a národní spolehlivosti důstojnického sboru v přechodném období bude prováděno příslušnými vojenskými instancemi za součinnosti lidových orgánů, tj. národních výborů a Slovenské národní rady, jakož i přímo zvlášť k tomu účelu vládou jmenovanými orgány. Odpovědná úloha tu připadá aparátu

„obránného zpravodajství“, který musí být vybudován z nejspolehlivějších lidí v samostatný orgán odpovědný vyšším velitelům.

Vláda věnuje mimořádnou pozornost školení demokratického antifašistického důstojnického sboru. Bude dbát o to, aby důstojníci si osvojili co nejvíce bojové zkušenosti Rudé armády i našich bojujících jednotek, vyžádá si pro přechodnou dobu profesory a instruktory od Rudé armády pro vlastní vojenské školství. Bude usilovat o posláni co největšího počtu nejschopnějších důstojníků do sovětských vojenských škol až po nejvyšší vojenská učiliště a akademie.

Stupnice důstojnických hodností bude zjednodušena, materiální poměry důstojníků zlepšeny. Při stanovení požitků bude přihlíženo nejen k dosažené hodnosti, nýbrž také ke skutečně zastávané funkci. Speciálně kvalifikovaným příslušníkům branné moci (lékařům, lékárníkům, inženýrům atd.) budou přiznány odpovídající důstojnické hodnosti. Jmenování a povyšování důstojníků nebude podmíněno jen formálními pravidly, nýbrž bude podporován mimořádný rychlejší postup (resp. jmenování) nejschopnějších, především těch, kteří se osvědčili na frontě v boji.

Vláda se postará o to, aby v nové čs. armádě bylo plně respektováno státoprávní postavení Čechů a Slováků podle zásady „rovný s rovným“ a aby Slovákům se dostalo ve všech ústředních institucích přiměřeného zastoupení. V jednotné čs. armádě bude zavedena plná rovnoprávnost a rovnocennost slovenštiny a češtiny jako jazyků velicích i služebních. V rámci jednotné čs. branné moci a při zachování plné jednotnosti velení a armádní organizace budou tvořeny slovenské národní vojenské jednotky, jak se o tom podrobněji mluví ve zvláštní hlavě o stanovisku vlády

ke slovenské otázce. V armádě budou zachovány a pěstovány bojové tradice našich národů, zejména bojové tradice našich bojujících vojenských jednotek a partyzánů.

Činnost v partyzánských oddílech se uznává po prozkoumání v plném rozsahu za službu v nové čs. armádě. Důstojnické hodnosti v partyzánských oddílech se přiznávají v nové čs. armádě po přezkoušení event. po ukončení krátkého kursu.

Vláda zřídí nová bojová čs. vyznamenání, řády a medaile, odpovídající duchu a bojovým tradicím našich národů.

Při řešení vojenské otázky je vláda odhodlána učinit vše, co bude napomáhat nejrychlejší a nejúčinnější mobilizaci branných sil lidu, jejich zasazení do boje na frontě a úspěšnému vedení boje až do konečného vítězství.

•[IV]•

Vyjadřujíc neskonale vděčnost českého a slovenského národa k Sovětskému svazu, bude vláda pokládat za neochvějnou vůdčí linii československé zahraniční politiky nejtěsnější spojení s vítěznou slovanskou velmocí na východě. Smlouva československo-sovětská z 12. prosince 1943 o vzájemné pomoci, přátelství a poválečné spolupráci bude určovat pro veškerou budoucnost zahraničně politickou pozici našeho státu. S pomocí Sovětského svazu bude dovršeno osvobození Československé republiky, aby tak s jeho oporou byla navždy zajištěna její svoboda a bezpečnost a aby za všestranné součinnosti se Sovětským svazem byl národům Československa zabezpečen pokojný rozvoj a šťastná budoucnost.

Vláda bude od počátku uplatňovat praktickou součinnost se

Sovětským svazem, a to ve všech směrech — vojensky, politicky, hospodářsky, kulturně — při čemž si přeje uskutečnit vzájemnou výměnu zástupců a vzájemný styk se sousedící svazovou sovětskou republikou ukrajinskou. Snahou vlády bude, aby při konečném rozdrčení hitlerovského Německa, při výkonu trestu nad Německem, při ukládání reparací Německu, při určování nových hranic a organizaci budoucího míru Československo stálo co nejtěsněji po boku Sovětského svazu a v jedné řadě s ostatními slovanskými a demokratickými státy.

Vláda bude spatřovat důležitý svůj úkol v tom, uskutečnit pevný spojenecký svazek s novým demokratickým Polskem, aby co nejdříve bylo také možno provést předpokládané rozšíření československo-sovětské smlouvy z 12. prosince 1943 v trojstranný pakt, který by stvrdil spojení Československa, Polska a Sovětského svazu proti německé výbojnosti. Pokud jde o Polsko, vláda se vynasnaží, aby bylo zapomenuto neblahé minulosti a aby poměr Československa k novému Polsku byl od počátku postaven na nový základ, na základ slovanského bratrství.

Slovanskou linii své zahraniční politiky bude vláda sledovat i tím, že naváže nejprátelštější spojení s novou Jugoslávií a že nalezne formu nových styků i se slovanským Bulharskem.

V poměru k Maďarsku využije vláda plně stavu příměří, které zvláště díky pomoci Sovětského svazu vyznělo tak významně ve prospěch Československa, aby později po napravení všech křivd a zločinů, spáchaných maďarskými okupanty, podporovala snahy o přiblížení nového a skutečně demokratického Maďarska stejně jako nezávislého a demokratického Rakouska k okolním slovanským národům a státům.

Tuto hlavní orientaci československé zahraniční politiky, ne-

senou duchem slovanského přátelství, postaví vláda na širší základ všeobecných přátelských vztahů k demokratickým západním mocnostem a ke všem demokratickým státům, stojícím v protinacistické frontě spojených národů. Přátelské vztahy k Anglii, jejíž pomoci za války si vysoce ceníme, jakož i k USA, bude vláda utužovat podobně jako zvlášť úzké přátelství k Francii, přičemž bude její snahou, aby se Československo stalo aktivní složkou při budování nového pořádku v osvobozené, demokratické Evropě.

Ve své domácí politice bude vláda vycházet ze základního článku československé ústavy, že lid je jediným zdrojem státní moci. Proto vláda bude budovat veškerý veřejný život na podkladě široce demokratickém, zabezpečí lidu všechna politická práva a povede neúprosný boj za vymýcení všech fašistických prvků.

Na rozdíl od dřívějšího byrokratického, lidu vzdáleného správního aparátu tvoří se v obcích, okresech a zemích, jakožto nové orgány státní a veřejné správy, lidem volené národní výbory. Tyto lidem volené, pod neustálou kontrolou lidu stojící a až na další lidem odvolatelné národní výbory budou v obvodu své působnosti spravovat všechny veřejné záležitosti a dbát vedle orgánů ústředních o veřejnou bezpečnost a zřídí si podřízený jim demokratický úřednický aparát. Vláda bude svou politiku uskutečňovat přes národní výbory a plně se o ně opírat. Všechny správní a násilnické orgány a instituce, vytvořené bývalými režimy okupantů a zrádců, se zrušují. Pro prozatímní správu obcí a okresů s většinou státně nespolehlivého, neslovanského obyvatelstva budou určeny správní funkce.

Osvobozený lid vyšle do národních výborů své nejlepší představitele, nehledě i na to, jsou-li nebo nejsou-li příslušníky některé politické strany, kteří se však osvědčili v boji proti cizáckým vetřelcům a zrádcům a svými činy dokázali a dokazují skutečné vlastenecké cítění a demokratické přesvědčení. Zároveň však bude lid a vláda bedlivě střežit, aby se do národních výborů nevetřely živly, které spolupracovaly s okupanty, podporovaly zrádce a ve službách nepřítelů si získaly mrzké osobní výhody.

Vláda bude plně podporovat tvůrčí iniciativu a veřejnou činnost nejširších lidových vrstev. Vedle přímé účasti na správě a řízení státních a veřejných záležitostí prostřednictvím národních výborů bude lid mít právo na tvoření dobrovolných organizací různého druhu — politických, odborových, družstevních, kulturních, sportovních a jiných — a uskutečňovat prostřednictvím těchto svá demokratická práva. Při tom však nebude připuštěno, aby do těchto organizací pronikli zrádci národa, fašisté a jiní zjevní nebo zamaskovaní nepřátelé lidu.

Bude provedeno důsledné zrovnoprávnění žen ve všech oblastech politického, hospodářského i kulturního života. Bude zavedeno všeobecné volební právo mužů i žen počínaje 18. rokem věku a rozšířeno i na příslušníky branné moci. Aktivního i pasivního volebního práva ve smyslu dekretu presidenta republiky o potrestání válečných viníků, zrádců a kolaborantů a ustavení lidových soudů budou však zbaveni všichni zrádci národa a pomahači nepřítelů. Zaručeny budou plně ústavní svobody, zejména svoboda osobní, shromažďovací, spolčovací, projevu mínění slovem, tiskem i písmem, domovní, listovní tajemství, svoboda učení a svědomí a náboženského vyznání. Diskriminace občanů republiky z důvodů rasových nebude připuštěna.

•[VI]•

Vláda se bude jako první domácí vláda republiky pokládat za ztělesnění česko-slovenského státního společenství, založeného na nových zásadách. Činíc konec všem starým sporům a vycházejíc z uznání Slováků jako nacionálně svébytného národa, bude vláda od prvních svých kroků důsledně se snažit, aby v česko-slovenském poměru byla uskutečněna zásada „rovný s rovným“ a aby tak bylo uplatněno skutečné bratrství mezi oběma národy.

Uznávajíc, že Slováci mají být pány ve své slovenské zemi, stejně jako Češi ve své české národní domovině, a že republika bude obnovována jako společný stát rovnoprávných národů, českého a slovenského, vyjádří vláda toto uznání důležitými státně politickými akty. Bude spatřovat ve Slovenské národní radě, opírající se o národní výbory v obcích a okresech, nejen oprávněnou představitelku samobytného slovenského národa, nýbrž i nositelku státní moci na území Slovenska (moci zákonodárné, vládní a výkonné), jak to odpovídá zvláštní dohodě Slovenské národní rady s prezidentem republiky a s československou vládou v Londýně. Společné státní úkoly bude vláda jako centrální vláda republiky provádět v nejužší součinnosti se Slovenskou národní radou a se sborem slovenských národních pověřenců jako výkonným vládním orgánem Slovenské národní rady.

V rámci nově budované jednotné československé branné moci a na základě jednotných služebních řádů budou tvořeny národní a slovenské vojenské útvary (pluky, divize atd.), složené převážně z mužstva, poddůstojnictva a důstojnictva slovenské národnosti a používající velicí a služební řeči slovenské. Důstojníci a gázisté bývalé slovenské armády, pokud se neprohřešili proti

národní cti Slováka a nebudou podléhat trestnímu stíhání pro svou činnost za bývalého zrádcovského režimu, převezmou se do čs. armády ve své dosavadní hodnosti, přičemž bude směřovatné dobrozdání a doporučení Slovenské národní rady.

Nová vláda republiky bude se starat o to, aby při ústavním řešení poměru národa slovenského a českého byly konstituovány slovenské orgány moci zákonodárné, vládní a výkonné, tak jako je má dnes slovenský národ ve Slovenské národní radě.

O budoucím rozdělení kompetence mezi orgány ústřední a slovenské dohodnou se legitimní zástupci národa českého a slovenského. V ústředních státních úřadech, institucích a v hospodářských orgánech celostátního významu bude Slovákům zabezpečeno přiměřené zastoupení co do počtu i co do významu.

•[VII]•

Vláda se bude starat o to, aby byla co nejdříve vyřešena otázka Zakarpatské Ukrajiny, postavená samým obyvatelstvem této země. Vláda si přeje, aby otázka tato byla vyřešena podle demokraticky projevené vůle karpatoukrajinského lidu a v plném přátelství mezi Československem a Sovětským svazem a je přesvědčena, že tomu tak skutečně bude. Vláda učiní v tomto smyslu všechny nutné přípravy.

•[VIII]•

Strašné zkušenosti, jichž se Češi a Slováci dožili s německou a maďarskou menšinou, které se z velké části staly povolným nástrojem dobovačné politiky proti republice zvenčí a z nichž se zejména

na českoslovenští Němci propůjčili přímo k vyhlazovacímu tažení proti českému a slovenskému národu, nutí obnovené Československo k hlubokému a trvalému zásahu. Republika nechce a nebude postihovat své loajální německé a maďarské občany a zejména ne ty, kteří i v dobách nejtěžších zachovali k ní věrnost, s viníky však bude postupovat přísně a neúprosně, jak to vyžaduje svědomí našich národů, svatá památka nesčetných našich mučedníků, klid a bezpečnost budoucích pokolení. Vláda se proto bude přidržovat těchto pravidel:

Z občanů Československé republiky německé a maďarské národnosti, kteří měli československé státní občanství před Mnichovem 1938, bude státní občanství potvrzeno a event. návrat do republiky zajištěn u antinacistů a antifašistů, u těch, kteří vedli už před Mnichovem aktivní boj proti Henleinovi a proti maďarským iredentistickým stranám a za Československou republiku, kteří po Mnichově a po 15. březnu byli německou a maďarskou státní mocí pro svůj odpor a boj proti tamnímu režimu a za věrnost k Československé republice pronásledováni a uvrženi do žalářů a koncentračních táborů, anebo kteří museli před německým a maďarským terorem uprchnout za hranice a tam se účastnili aktivního boje za obnovení Československa.

U ostatních československých občanů německé a maďarské národnosti bude československé státní občanství zrušeno. Tito občané mohou znovu optovat pro Československo, přičemž si úřady republiky ponechávají právo individuálního rozhodnutí o každé žádosti. Ti Němci a Maďaři, kteří budou souzeni a odsouzeni pro zločin proti republice a proti českému a slovenskému národu, budou zbaveni československého občanství a vypovězeni z republiky navždy, pokud je nestihne trest hrdelní.

Němci a Maďaři, kteří se přistěhovali na území Československé

republiky po Mnichovu 1938, budou z republiky vykázáni ihned, pokud nepodléhají trestnímu stíhání. Výjimku činí osoby, které pracovaly ve prospěch Československa.

•[IX]•

Vláda bude pokládat za svůj nejvyšší odpovědný úkol a za svou mravní povinnost před českým a slovenským národem postihnout a vydat soudu a trestu všechny válečné provinilce, všechny zrádce, všechny vědomé a aktivní pomocníky německých nebo maďarských utlačovatelů. Tento úkol bude vláda provádět bez všech průtahů, bez kolísání a bez shovívavosti vůči komukoliv.

Pokud jde o německé a maďarské válečné provinilce, postará se vláda o jejich okamžité zneškodnění, uvěznění a předání mimořádným lidovým soudům. Při tom nebudou u těchto německých a maďarských provinilců vyšetřovány a trestány jen zločiny, spáchané na národech Československa a na československém území, nýbrž i jejich zločiny, spáchané na druhých národech, především na spojeneckém Sovětském svazu. Zjištění německých a maďarských provinilců tohoto druhu budou předání sovětským orgánům. Budou zřízeny tábory pro konfinování německých a maďarských příslušníků, jež měli jakoukoliv spojitost s nacistickými a fašistickými organizacemi, s jejich aparátem a s jejich ozbrojenými a teroristickými formacemi.

Zvláštní opatření provede vláda v zájmu toho, aby bylo zajištěno souzení a potrestání zrádců, kolaborantů a fašistických živlů z řad českého a slovenského národa. Ve spojení s národními výbory budou všude uvedeny v činnost mimořádné lidové soudy, přičemž jejich příslušnost bude určena místním okruhem a pova-

hou provinění. Pro zvláštní případy, týkající se známých a zvláště odpovědných provinilců, bude zřízen Národní soud v českých zemích a na Slovensku. Pro trestní stíhání zrádců a kolaborantů budou všeobecně sloužit za podklad ustanovení dekretu presidenta republiky o potrestání válečných zločinců.

Jako velezrádce republiky postaví vláda před Národní soud protektorátního presidenta Háchu a všechny členy Beranovy vlády, kteří dali souhlas k Háchovu podpisu tzv. Berlínské smlouvy z 15. března 1939 a kteří vítali Hitlera při příchodu do Prahy 16. března 1939. Vláda se postará, aby byli postaveni před soud všichni členové protektorátních vlád od 16. března 1939, stejně jako Tiso a členové tzv. slovenských vlád od 14. března 1939, jakož i tzv. slovenského sněmu. Dále političtí a úřední pomocníci Háchy, jakož i odpovědní vedoucí úředníci protektorátní správy. Zúčtováno bude se zrádnými novináři, kteří se zaprodali a sloužili Němcům. Stíháni budou funkcionáři „Kuratoria pro výchovu české mládeže“, členové „Vlajky“, členové výboru a funkcionáři „České ligy proti bolševismu“, vedoucí funkcionáři „Národní odborové ústředny zaměstnanecké“, „Svazu zemědělství a lesnictví“ a podobných organizací, které sloužily Němcům, a dále činovníci, kteří vydávali české a slovenské lidi do rukou gestapa, kteří se aktivně účastnili odvlékání Slováků a Čechů na nucené práce do Německa, aktivně podporovali evakuaci československého obyvatelstva apod. Na Slovensku budou pohnáni před soud aktivní pomahači tisoovského a zrádcovského režimu, pochopové Hlinkovy gardy, slovenského gestapa, nástroje Gašparovy nacistické propagandy a zejména pak ti, kteří aktivně a zákeřně vystoupili proti Slovenskému národnímu povstání a zúčastnili se jakýmkoliv způsobem násilí a zvrstev Němců proti slovenskému národu.

Vláda požene s veškerou rozhodností před soud zrádce z řad bankovních, průmyslových a zemědělských magnátů, kteří za německé nadvlády pomáhali v bankovních, průmyslových, obchodních, zemědělských podnicích a hospodářských organizacích všeho druhu německému drancování a německému vedení války.

I když pouhé zaměstnání ve státním a veřejném aparátu bývalých okupačních a zrádcovských režimů nebude považováno samo o sobě za trestné, bude pod demokratickou kontrolou provedeno individuální zkoumání činnosti každého jednotlivce a vláda učiní všechna opatření, aby nový státní aparát byl plně očištěn od všech živlů, které se provinily na republice a národu, od všech živlů fašistických a profašistických, od všech živlů, jež v kritických událostech roku 1938 a 1939 a v době německé a maďarské okupace projevíly vůči národu a státu věrolomnost, prokázaly nespolehlivost a zbabělost. Stejně tak budou vyšetřováni a stíháni všichni českoslovenští občané, kteří v zahraničí se zpronevěřili republice a svou rozvratnou činností pomáhali nepříteli i kteří odmítali splnění svých občanských povinností, ač nestáli pod nátlakem nacistického teroru.

Odhodlána vykořenit fašismus politicky a morálně do všech důsledků, vyhlásí vláda zákaz všech fašistických stran a organizací a nedovolí obnovení v jakékoliv formě těch politických stran, které se tak těžce provinily na zájmech národa a republiky (agrární strany, její odnože tzv. živnostenské strany, Národního sjednocení, jakož i těch stran, které v r. 1938 splynuly s lidovou stranou). Z těchto opatření nevyplyne žádná újma na morální ani politické cti bývalému členstvu jmenovaných stran, které zůstalo věrno republice. Politicky odpovědným funkcionářům jmenovaných stran, kteří se kompromitovali a těžce provinili na zájmech národa a republiky, bude zakázána politická činnost a účast v organizacích demokratických stran.

•[X]•

K odčinění zločinů, napáchaných okupanty a jejich zrádnými pomocníky na českém a slovenském národním a soukromém majetku, k vykořenění cizáckého a fašistického vlivu z českého a slovenského hospodářství a k zabezpečení plodů národní práce pro potřeby českého a slovenského národa bude provedena řada opatření.

Ve smyslu dekretu presidenta republiky o zabezpečení nerušeného chodu hospodářského života v době přechodné budou zajištěny a pod národní správu dány ihned majetky všeho druhu, pokud jsou v držbě, ve vlastnictví anebo ve správě: občanů nepřátelských států, zejména Německa a Maďarska; německých a maďarských občanů Československé republiky, kteří aktivně napomáhali rozbití a okupaci Československa; ostatních občanů Československé republiky, kteří zradili národ a aktivně podporovali německé a maďarské okupanty; akciových a jiných společností, v jejichž správě se nacházely osoby, patřící do výše uvedených tří kategorií.

Zajištění majetku a dosazení národní správy provede příslušný národní výbor v dohodě se závodním výborem dotyčného podniku.

Zajištěný majetek, který dříve patřil dělníkům, úředníkům, živnostníkům, rolníkům a příslušníkům volných povolání a byl jim odebrán v důsledku národní, politické a rasové perzekuce, bude ihned vrácen dřívějším majitelům, resp. jejich pravoplatným dědicům. Rozhodují o tom na individuální žádost příslušné národní výbory.

Ostatní zajištěný majetek zůstane pod národní správou až do rozhodnutí příslušných zákonodárných orgánů.

Do družstevních podniků a organizací všeho druhu (zemědělských, konzumních, peněžních atd.) bude ihned dosazena dočasná národní správa, dokud samo členstvo dotyčného družstva nebude mít možnost demokratickou cestou zvolit si správu novou. Dočasnou národní správu určuje příslušný národní výbor (na Slovensku v důležitých případech Slovenská národní rada) při aktivní účasti členů družstva.

❖[XI]❖

Vycházejíc vstříc volání českých a slovenských rolníků a bezzemků po důsledném provedení nové pozemkové reformy a vedena snahou především jednou provždy vyrvat českou a slovenskou půdu z rukou cizácké německo-maďarské šlechty, jakož i z rukou zrádců národa a dát ji do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků, vítá vláda konfiskaci půdy nepřátel a zrádců, kterou provádí Slovenská národní rada, a její rozdělení mezi drobný zemědělský lid, vláda rozšíří podobné opatření na celé území republiky, přičemž se vláda bude řídit těmito zásadami:

Bude zřízen Národní pozemkový fond. Do Národního pozemkového fondu vejde veškerá půda, budovy, mrtvý i živý inventář, pokud patřil: německým a maďarským šlechticům a velkostatkářům bez rozdílu státní příslušnosti, jakož i jiným občanům nepřátelských států, zejména Německa a Maďarska; německým a maďarským občanům Československé republiky, kteří aktivně napomáhali rozbití a okupaci Československa; ostatním občanům Československé republiky, kteří zradili národ a aktivně podporovali německé a maďarské okupanty; akciovým a jiným společnostem, které byly spravovány osobami výše uvedených kategorií.

Výše uvedený pozemkový a s ním související majetek bude konfiskován bez náhrady. Konfiskaci provedou a dočasnou správu zkonfiskovaných objektů až do provedení pozemkové reformy zajistí příslušné národní výbory za pomoci rolnických komisí.

Zemědělská půda, nacházející se v dispozici Národního pozemkového fondu, bude rozdělena v českých zemích českým a na Slovensku slovenským a ukrajinským domkářům, malým a středním rolníkům, jakož i zemědělským dělníkům, přičemž bude dána přednost těm, kdož se zasloužili v národně osvobozeneckém boji: jako partyzáni, vojáci, podzemní národní pracovníci, oběti cizáckého teroru aj. Rozdělení bude prováděno správou Národního pozemkového fondu za aktivní účasti národních výborů a speciálních komisí z řad rolnictva a zemědělského dělnictva. Z hospodářských budov a inventáře parcelovaných objektů mohou být organizována družstva pro společné používání budov a inventáře malozemědělci.

Za půdu, která se dává do plného vlastnictví přidělce, bude brána na účely zvelebení zemědělství mírná úplata, nepřevyšující hodnotu průměrné jednoroční až dvouroční sklizně (podle bonity půdy) a rozdělená na splátky až do 15 let. V případech hodných zřetele může být upuštěno i od této úplaty.

•[XII]•

Obnovení okupanty a zrádci rozrušeného hospodářského života, znovuvýstavba nepřítelům zničených hodnot, rychlé znovuoživení výroby pro potřeby války a civilního obyvatelstva, jakož i zajištění práce a výdělku pro všechny praceschopné bude vyžadovat velkého úsilí všeho lidu a všech jeho organizací. Opírajíc se

o tvůrčí iniciativu nejširších vrstev národa, bude se vláda zejména snažit:

Uvést do chodu všechny zastavené podniky a přizpůsobit jejich výrobu potřebám války a zásobám surovin. Provést opravu budov i strojového zařízení v poškozených podnicích a organizovat nejúčinnější využití po ruce jsoucích strojů.

Mobilizovat existující zásoby surovin všeho druhu, organizovat jejich další výrobu z místních prostředků a provést jejich účelné rozdělení na jednotlivá odvětví průmyslu a jednotlivé podniky.

Organizovat dobývání topiva z místních zdrojů a starat se o jeho účelné rozdělení. Rychle uvést do provozu veřejné i soukromé elektrárny, plynárny, vodárny a jiné komunální podniky a zdroje energie.

Znovuzřídit poštovní, telegrafní, telefonní a rádiové spojení (telekomunikační), vybudovat dálkovou i místní dopravu, zejména dovoz potravin z vesnic do měst a mobilizovat k tomu cíli všechny po ruce jsoucí dopravní prostředky.

Pomáhat rolníkům, domkářům, živnostníkům a dělníkům na vesnicích i ve městech při opravě nebo znovuvýstavbě rozrušených obytných domů a hospodářských budov přidělením stavebních hmot a poskytnutím levných úvěrů a peněžních podpor. Provádět rekonstrukci a opravu poškozených veřejných budov, vojenských ubikací, úřadů, škol, nemocnic apod.

Podporovat soukromou iniciativu podnikatelů, řemeslníků a jiných výrobců pomocí úvěrů, přidělu surovin, zadáváním objednávek a zajištěním odbytu hotových výrobků.

V podnicích, které budou vzaty pod národní správu, dosadit schopné a iniciativní technické a obchodní vedení, které by zajišťovalo úspěšný provoz podniků pod všeobecným vedením státních a hospodářských orgánů.

Podporovat oživení a rozmach solidního soukromého i družstevního obchodu poskytováním peněžního úvěru a zboží a potíráním spekulace a lichvy.

Postavit celý peněžní a úvěrový systém, klíčové podniky průmyslové, pojišťovnictví, přírodní a energetické zdroje pod všeobecné státní vedení a do služeb znovuvýstavby národního hospodářství a znovuoživení výroby a obchodu.

Vedle pomoci, které se osvobozenému území dostává a dostane od spojeneckého Sovětského svazu, bude vláda i nadále usilovat o to, aby získala věci prvé pomoci od mezinárodní organizace UNRRA, dále z prostředků, poskytovaných na podkladě amerického zákona o „půjčce a pronájmu“, jakož i nákupem na volném trhu zahraničním.

•[XIII]•

Více než šest let rabovali okupanti za pomoci zrádců naše národy. Cizácké drancování dostihlo vrcholu nyní, v předvečer jejich vyhnání z našich zemí. Nepřítel zanechává za sebou všude spoušť a uvrhl naše osvobozené území do největších zásobovacích a vyživovacích obtíží. Překonat tyto zásobovací a vyživovací obtíže stůj co stůj, zabezpečit nejnutnějšími potravinami vojsko i civilní obyvatelstvo, patří k předním úkolům našeho válečného úsilí.

Vláda apeluje na náš zemědělský lid, na rolníky i zemědělské dělníky, na muže i ženy a mládež, aby se postarali o obdělání každé píde obdělitelné půdy. Místní národní výbory, zemědělská družstva, organizace rolníků a zemědělských dělníků necht' dbají toho, aby byla plně obdělána půda na statecích a hospodářstvích vzatých pod národní správu a aby se při polních pracích dostalo

organizované, bratrské pomoci hospodářstvím, jejichž majitelé jsou v armádě, u partyzánů, v týlu nepřítele, anebo kteří padli za obět nepřátelskému teroru. Vláda trvá na tom, že s obděláním půdy určené k parcelaci nesmí být nikterak vyčkáváno, za což činí odpovědný příslušné národní výbory, které musí dbát, aby v obvodu jejich působnosti byl zavčas a dobře obdělán každý kousek půdy bez ohledu na to, v jakém vlastnickém poměru se v daném okamžiku nachází.

V dobách okupace musel náš zemědělský lid odevzdávat plody své těžké práce nepříteli, aniž by za ně obdržel patřičnou protihodnotu. Nyní na osvobozeném území je svatou povinností našich rolníků, aby svými produkty uživil vlastní národ a armádu, která bojuje za osvobození vlasti. Vláda v dohodě s povolanými orgány rolníků stanoví nové pevné normy na povinné dodávky zemědělských výrobků za pevné ceny, podle velikosti hospodářství, rozměru a jakosti půdy jednotlivých majitelů zemědělských usedlostí, aby stát měl možnost zásobit levnými potravinami armádu, dělnictvo a jiné městské pracující obyvatelstvo. Po vyplnění těchto minimálních povinností vůči svému národu a státu bude mít každý zemědělec možnost volně nakládat s přebytky své výroby v rámci stanovených cen.

Vláda stanoví pevné a širokým vrstvám národa dostupné ceny na normované příděly nejdůležitějších potravin, které si může každý doplňovat svobodným nákupem na volném trhu. Od toho, jak zemědělský lid bude plnit svoji povinnost při zvyšování zemědělské výroby a při vykonávání svých povinných dodávek vůči národu a státu, bude záviset, jak státní a veřejné orgány budou moci zabezpečit výživu obyvatelstva ve městě.

měst i venkova. Vláda pevně věří ve velké tvůrčí schopnosti našeho lidu, bude dělat všechno, aby tyto tvůrčí schopnosti rozpoutala a rozvíjela tím, že bude organizovat a podporovat demokratickou cestou účast nejširších vrstev našich národů na každodenním politickém, hospodářském, sociálním a kulturním životě, aby se tak stalo skutkem, že lid je opravdu jediným zdrojem státní moci.

*Zdeněk Fierlinger Josef David Klement Gottwald
Viliam Široký Dr. Jan Šrámek Ján Ursíny
Jan Masaryk Ludvík Svoboda Dr. Hubert Ripka
Václav Nosek Dr. Vavro Šrobár Dr. Zdeněk Nejedlý
Dr. Jaroslav Stránský Václav Kopecký
Bohumil Laušman Július Ďuriš Dr. Ivan Pietor
Antonín Hasal František Hála Dr. Josef Šoltész
Dr. Adolf Procházka Václav Majer Dr. Vlado Clementis
Dr. Mikuláš Ferjenčík Ján Lichner*

KOŠICKÝ VLÁDNÍ PROGRAM

Text je otištěn
podle podepsaného originálu
doplněného a schváleného
na prvním zasedání vlády
5. dubna 1945 v Košicích.

Vydání 5. (ve Svobodě 3.), Praha 1984.

Vydalo Nakladatelství Svoboda
jako svou 5348. publikaci.

Odpovědný redaktor Ludvík Kotek.

Výtvarná redaktorka Anna Kubů.

Technická redaktorka Jitka Vostradovská.

Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha.

Náklad 8000.

AA 1,34, VA 1,34.

Tematická skupina 02/61.

Cena kart. výtisku 2,— Kčs.

73/203 — 21 — 8.1

25 — 129 — 84 Kčs 2,—